

عدم تعریف و تضمین حقوق مالکیت

با حفاظت از حقوق مالکیت در افراد این اطمینان به وجود می‌آید که تصرفی در اموالشان صورت نمی‌گیرد و در نتیجه دارایی خود را وارد اقتصاد و حوزه‌های تولیدی برای سرمایه‌گذاری می‌کنند. اگر سرمایه‌گذار همواره نگران این موضوع باشد که ممکن است اموال او توقیف شود، نرخ مالیات تغییر کند، برخی فعالیت‌های وی جرم‌انگاری شود و ... قاعدتاً سرمایه‌گذاری خود را کاهش داده و با قطعیت نمی‌تواند برای اهداف بلندمدت خود سرمایه‌گذاری کند.^۲ در نظام حقوقی کشور ما با هدف تضمین حقوق مالکیت تکلیف‌ها و مقرراتی وضع شده است که با عمل به آنان می‌توان تا حدودی این موضوع را برای سرمایه‌گذار تضمین کرد.

در ماده ۱۱۷ برنامه ششم توسعه، قوه قضائیه مکلف شده است در سال اول اجرای برنامه در راستای تضمین حقوق مالکیت سامانه‌های الکترونیک ایجاد کند که امکان پاسخگویی فوری و برخط به استعلامات مورد نیاز مراجع قضایی ذی‌صلاح در خصوص اموال اشخاص، الکترونیک کردن فرایندهای اجرای مفاد اسناد رسمی وجود داشته باشد. هرچند تاکنون گزارشی جامع از وضعیت این سامانه از سوی قوه قضائیه منتشر نشده است؛ اما رشد و افزایش چنین سامانه‌هایی در نهادهای مختلف نظام که مربوط به تضمین حقوق مالکیت است، نقشی اساسی در حمایت از سرمایه‌گذاری خواهد داشت. به خصوص اینکه در

۲- گزارش شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت از سال ۲۰۰۷ توسط مؤسسه اتحادیه حقوق مالکیت تهیه می‌شود. در این گزارش کشورها از لحاظ تضمین حقوق مالکیت با یکدیگر مقایسه می‌شوند. به هر کشور نمره‌ای از ۱۰ تا ۱۰۰ اختصاص داده می‌شود که نمره ۱۰ نشان‌دهنده بهترین حالت و بالاترین حد تأمین حقوق مالکیت است. امتیاز ایران در شاخص بین‌المللی حقوق مالکیت در سال ۲۰۱۹ معادل ۴٫۵۷۸ تعیین شده و رتبه آن در بین ۱۲۹ کشور جهان ۱۰۳ است. ایران از حیث امتیاز، ۱۷۱ واحد و از حیث رتبه، ۱۲ رتبه، نسبت به سال ۲۰۱۸، تضعیف شده است. شایان ذکر است؛ رتبه ایران در میان ۱۵ کشور مورد بررسی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، ۱۲ است. ایران در زیرشاخص ثبت دارایی‌ها، بالاترین امتیاز (۸٫۹) را نسبت به سایر زیرشاخص‌ها به خود اختصاص داده و کمترین امتیاز (۳٫۰۵) را در زیرشاخص سهولت دسترسی به وام داشته است.

سه ماه پس از تصویب این قانون با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار و بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه پوشش نوسانات نرخ ارز را تهیه کند و به تصویب هیئت‌وزیران برساند.

ثبات نرخ ارز و شاخص‌های ثبات اقتصاد کلان مثل تورم مصرف‌کننده و قیمت مواد اولیه ریشه اقتصادی دارد و بررسی ریشه‌های آن در این پژوهش نمی‌گنجد؛ اما از لحاظ حقوقی می‌توان با توجه بیشتر به بند «ت» ماده ۴۳ برنامه ششم توسعه و پیش‌بینی موارد مشابه در حوزه افزایش قیمت مصرف‌کننده و تورم به کمک سرمایه‌گذار شتافت. متأسفانه دولت به هیچ‌عنوان توجهی به این قوانین نداشته است و آیین‌نامه پوشش نوسانات نرخ ارز نیز با تأخیر زیادی تصویب شد. شاهد بوده‌ایم که بارها به دلیل نوسانات نرخ ارز، ارزش پول سرمایه‌گذار به شدت افت کرده است و ضربات اساسی به تولید کشور وارد شده است.

افزایش نرخ ارز و بی‌ثباتی در اقتصاد کلان کشور در بسیاری از موارد حاصل ترک فعل‌های مسئولین مختلف در نظام پولی و بانکی کشور است. ورود مدعی‌العموم به این‌گونه موارد و حمایت از مردم و سرمایه‌گذاران می‌تواند تا حدودی به بهبود وضعیت کمک کند. متأسفانه شاهد بوده‌ایم که در سال‌های گذشته با وجود قوانین و مقررات در این حوزه، مدعی‌العموم جز در برخی مصادیق خاص که مربوط به نوسانات ارزی بوده به این‌گونه ترک فعل‌های مسئولین ورود نکرده است.

۹۹ با حفاظت از حقوق مالکیت در افراد این اطمینان به وجود می‌آید که تصرفی در اموالشان صورت نمی‌گیرد و در نتیجه دارایی خود را وارد اقتصاد و حوزه‌های تولیدی برای سرمایه‌گذاری می‌کنند. اگر سرمایه‌گذار همواره نگران این موضوع باشد که ممکن است اموال او توقیف شود، نرخ مالیات تغییر کند، برخی فعالیت‌های وی جرم‌انگاری شود و ... قاعدتاً سرمایه‌گذاری خود را کاهش داده و با قطعیت نمی‌تواند برای اهداف بلندمدت خود سرمایه‌گذاری کند. ۶۶

است. قوه قضائیه می‌تواند در مواردی که مقررات خلق الساعه منجر به تضییع حقوق عامه مردم شود، به موضوع ورود کند.

بی‌ثباتی اقتصاد کلان

ثبات اقتصاد کلان از طریق ویژگی‌هایی مانند ثبات قیمت‌ها، پایداری مالی و نظایر آن قابل تعریف است. شکل‌گیری تورم بالا، بی‌ثباتی قیمت‌ها، نوسانات و شوک‌های نرخ ارز، بی‌ثباتی بازارهای مالی، بدهی‌های ناپایدار دولتی و کسری بودجه فزاینده از علائم بی‌ثباتی اقتصاد کلان هستند که منجر به رکود اقتصادی و فرار سرمایه از اقتصاد کشور می‌شود. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی جهت سنجش ثبات اقتصاد کلان سه مؤلفه ثبات قیمت مواد اولیه، ثبات شاخص تورم مصرف‌کننده و ثبات نرخ ارز را پیشنهاد کرده است و بر اساس آن‌ها میزان ثبات در اقتصاد کشور را مورد بررسی قرار می‌دهد. به دلیل اینکه ثبات نرخ ارز ارتباط ناگسستنی با دو عامل دیگر دارد، قانون‌گذار نیز بیشتر به این مورد تأکید کرده است.^۱

مطابق بند «ت»، ماده ۴۳ برنامه ششم توسعه دولت مکلف است با رعایت تبصره ۳ ماده ۲۰ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴ طی اجرای قانون برنامه سازوکار لازم برای پوشش خطرات افزایش سالیانه بیش از ۱۰ درصد نرخ ارز را در بودجه سنواری پیش‌بینی کند و برای بنگاه‌های اقتصادی دریافت‌کننده تسهیلات ارزی طراحی و به اجرا درآورد.

همچنین مطابق با ماده ۲۰ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است ظرف مدت

۱- در اسناد بالادستی با هدف حمایت از سرمایه‌گذار و ثبات اقتصاد کلان کشور می‌توان به بندهای ۹ و ۱۰ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و همچنین بند ۹ سیاست‌های کلی تشویق سرمایه‌گذاری اشاره کرد. در بند ۲۱ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه بهبود فضای کسب‌وکار کشور با تأکید بر ثبات اقتصاد کلان ذکر شده است. در بند ۷ سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی نیز تأکید شده است که منابع ارزی با تأکید بر تأمین نیازهای تولید ملی و کارآفرینی و ثبات ارزش پول ملی مدیریت گردد.